

ВІТЧИЗНЯНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ МАШИНОБУДУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Скоцик В.Є., к. с.-г. н.

Білоцерківський національний аграрний університет

Розглядається сучасний стан вітчизняного сільськогосподарського машинобудування. Особлива увага приділяється у дослідженні шляхів виходу підприємств сільськогосподарського машинобудування з кризового стану.

We consider the current state of the domestic agricultural machinery. Particular attention is paid to research by the enterprises of agricultural engineering from the crisis.

Постановка проблеми. До 1991 року Україна була одним з найбільших виробників сільськогосподарської техніки, але в 90-х роках Україна практично повністю втратила свій потенціал. Більшість виробничих підприємств перестали існувати або, зберігши виробництво, істотно скоротили його обсяги. При цьому за останні 20 років вітчизняна техніка суттєво відстала від імпортних аналогів технологічно, а підтримка машинобудування в Росії і Білорусі тільки погіршили ситуацію у вітчизняному машинобудуванні.

Так, в Україні 50% всієї сільськогосподарської техніки виробляється 1-2 покоління, тобто низького рівня технологічності, одноопераційні. 10% приходить на машини першого покоління.

Лише 35,5% виробленої продукції являються технікою 2 покоління, тобто модернізованими машинами. І тільки 4,5% - це складні автоматизовані машини, на виробництві яких зараз спеціалізується більшість західних компаній-виробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення проблем інвестування інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва внесли вітчизняні і зарубіжні вчені та практики. Актуальні питання інвестування інженерно-технічних послуг аграрного виробництва, інноваційно-інвестиційного розвитку, вдосконалення системи матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва досліджуються у працях вчених: Андрійчука В.Г., Білоуська Я.К., Гуткевич С.О., Зубця М.В., Кісіля М.І., Коденської М.Ю., Кравчука В.І., Левитського І.С., Лобаса М.І., Могилової М.М., Музики П.А., Підлісецького Г.М., Саблука П.Т., Ситника В.П., Стельмашука А.М. та інших. Однак, питання залучення інвестицій у сферу інженерно-технічного забезпечення аграрного виробництва в умовах змін ринку сільськогосподарської техніки недостатньо вивчена. Додаткових досліджень потребують інвестиційні процеси на регіональному рівні.

Постановка завдання. Основною метою даного дослідження є вивчення стану вітчизняного сільського машинобудування та запропонувати дієві на нашу думку шляхи його відродження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема оновлення й поповнення машинно-тракторного парку вітчизняних сільгоспвиробників особливо актуальна напередодні вступу України в СОТ. Адже із сільгоспвиробниками розвинутих країн світу доведеться конкурувати за законами вільного ринку [1, С. 23]. Оновлення й поповнення машинно-тракторного парку

сільгоспвиробників на початку ХХІ сторіччя потрібно розглядати не тільки з погляду продуктивності, економічності нових машин, а й з позицій економічності, ергономічності - це й належне робоче місце оператора, і відповідна заробітна плата, а не забруднений тракторист, якого ми звикли бачити. Сучасна якісна і комфортна техніка стимулюватиме повернення молоді в село, а відтак і його відродження [3, С. 20].

Упродовж десяти років порушуємо проблему поступової деградації механізованих технологій у рослинництві через безперервний процес зниження кількості техніки в сільгоспвиробників, фізичне й моральне старіння наявного машинно-тракторного парку [2, С. 13]. Через рік-півтора може статися технічний обвал, і товарне виробництво сільськогосподарської продукції припиниться через нестачу техніки.

Згідно з даними державного комітету статистики в 2006-2008 роках вітчизняні виробники суттєво нарощували обсяги виробництва, по більшості статей. У 2009 році відбувся обвал виробництва сільгосптехніки. Також істотно скоротилися показники імпорту і експорту сільгосптехніки в країні, що свідчить про скорочення внутрішнього ринку (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг виробництва основної сільськогосподарської техніки, шт.

Вид сільськогосподарської техніки	Рік					2011 р. проти 2007 р. в %
	2007	2008	2009	2010	2011	
Трактори	5282	6339	1445	5189	6058	114,7
Плуги відвальні	3025	7064	5336	4684	3267	108,0
Плуги іншого типу	845	2686	381	1247	н/д	н/д
Борони дискові	5751	5517	1084	4825	3136	54,5
Борони зубові	18632	26386	5020	5525	11020	59,1
Розпушувачі та культиватори	9239	10424	4617	6362	7079	76,6
Сівалки	7065	9938	1583	2800	4885	69,1
Косарки	3106	3404	1616	1842	2141	68,9
Машини для садіння	446	1559	298	1331	2495	559,4
Машини для внесення добрив	2296	1423	272	885	497	21,6
Комбайни зернозбиральні	137	309	56	97	н/д	н/д
Картоплезбиральні комбайни та картоплекопачі	64	83	93	56	н/д	н/д
Машини та механізми для приготування кормів, тис. шт.	72,8	87,4	166	187	152,1	208,9
Устаткування для птахівництва, інкубатори і брудери	12759	13187	26005	37106	н/д	н/д

У 2010 році у зв'язку із зростанням попиту на сільгосптехніку на ринку обсяги виробництва даної продукції суттєво зросли, але все ще залишаються нижчими до кризового рівня.

У 2011 році обсяги виробництва основної сільгосптехніки продовжили своє зростання. Серед основних груп сільськогосподарської техніки найбільший обсяг виробництва у 2011 р. зареєстровано у групі зубових борон – 11020 шт., розпушувачів та культиваторів – 7079 шт., а також тракторів – 6058 шт., та сівалок – 4885 шт. Найменша кількість техніки виробляється у групі машин та механізмів для приготування кормів та машин для внесення добрив.

У обсязі виробництва тракторів найбільшу частку займають важкі трактори. Обсяг їх виробництва у 2011 р. склав 5028 шт., або 83% від загальної кількості. На легкі трактори приходить 5% загального обсягу виробництва, а на середні - відповідно 12% (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг виробництва тракторів, шт.

Вид трактора	2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	шт.	%	шт.	%	шт.	%
Трактори	1445	100	4777	100	6058	100
легкі	103	7,1	221	4,6	300	5,0
середні	104	7,2	1025	21,5	730	12,0
важкі	1238	85,7	3531	73,9	5028	83,0

Розглянемо обсяги виробництва різних груп сільськогосподарської техніки у розрізі виробників. Основними вітчизняними виробниками тракторів являються такі компанії, як ВАТ «ХТЗ», ВО «Південмаш» (м. Дніпропетровськ), ТОВ «Укравтозапчастина» та ТД «МТЗ-Беларус-Україна». ТД «МТЗ-Беларус-Україна» являється одним з найбільших виробників тракторів в Україні. Основними виробниками знарядь для обробітку ґрунту є такі компанії, як ПП ВКФ «Велес-Агро», м. Одеса (найбільший виробник плугів в Україні та виробник культиваторів і комбінованих агрегатів), ВАТ «Шепетівський завод культиваторів», ВАТ «Кам'янець-Подільськсільмаш» (найбільший виробник борон), ВАТ «Червона Зірка», м. Кіровоград (найбільший виробник культиваторів), ТОВ ВП «Агро-Союз», ВАТ «Галещина, машзавод», ВАТ «Львівський 3-д фрез, верстатів», ВАТ «Уманьферммаш», ТОВ «Краснянське СП «Агро-маш», ВАТ «Калинівське РП «Агромаш», ТОВ НВП «БілоцерківМАЗ» та ін.

Основними виробниками посівної техніки в Україні є такі підприємства, як ВАТ «Червона Зірка», м. Кіровоград (найбільший виробник сівалок), ТОВ ВП «Агро-Союз», м. Дніпропетровськ, ВАТ «ТОДАК», м. Київ та МСІВП «Клен», м. Луганськ та ін.

Основними виробниками машин для внесення добрив є ВАТ «Ковельсільмаш» та ВАТ «Хмільниксільмаш», машин для захисту рослин - ВАТ «Завод «Львівсільмаш» та ВАТ «Львівагромашпроект».

Найбільшими виробниками жниварок в Україні вважаються ВАТ «Бердянські жниварки», ТОВ НВП «Херсонський машзавод», ВАТ «КБ «Берянськсільмаш» та ДП «Бердянський завод сільгосптехніки». А основними виробниками кормозбиральної техніки є ТОВ НВП «БілоцерківМАЗ» та ДП «Бердянський завод сільгосптехніки»[4, С.123].

Розглянемо більш детально структуру виробництва тракторів, сівалок та зернозбиральних комбайнів у розрізі виробників за останні декілька років (табл. 3).

Таблиця 3

Виробництво тракторів в розрізі виробників

Виробники тракторів	2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	од.	%	од.	%	од.	%
ВАТ «ХТЗ»	372	25,7	866	16,7	1882	31,1
ВО «Південшмаш»	167	11,6	92	1,8	35	0,6
ТОВ «Укравтозапчастина»	168	11,6	1269	24,4	1011	16,7
інші	738	51,1	2962	57,1	3130	51,6
Всього	1445	100,0	5189	100,0	6058	100,0

Порівняно з 2009 р. обсяг виробництва тракторів в Україні значно підвищився. Якщо у 2009 р. обсяг виробництва склав всього 1445 шт. тракторів, то у 2011 р. - 6058 шт. (при цьому темп приросту склав 319%).

Основними виробниками тракторів в Україні є підприємства ТД «МТЗ-Беларус-Україна» та ВАТ «Харківський тракторний завод». Необхідно відзначити, що після 2008 р. ВАТ «ХТЗ» не лише збільшив свої виробничі потужності з 372 до 1882 одиниць тракторів на рік, але й збільшив свою частку на ринку серед вітчизняних виробників з 25,7% у 2009 р. до 31,1% у 2011 р. ВО «Південшмаш», м. Дніпропетровськ навпаки зменшує свою присутність на ринку. Частка підприємства у внутрішньому обсязі виробництва складає всього 0,6% станом на 2011 р.

Обсяг виробництва сівалок в Україні також зростає у період 2009-2011 рр. Якщо у 2009 р. обсяг вироблених сівалок склав 1583 шт., то у 2011 р. - 4885 шт. При цьому темп приросту склав 209% порівняно з 2009 р.

Основним виробником посівної техніки в Україні є кіровоградська компанія ВАТ «Червона зірка», обсяг виробництва сівалок якої склав у 2011 р. 4365 одиниць, збільшившись порівняно з 2009 р. на 335%. Частка компанії у загальному обсязі вітчизняного виробництва сівалок складає 89,4% станом на 2011 р (табл. 4).

Таблиця 4

Виробництво сівалок у натуральному вираженні у розрізі виробників

Виробники сівалок	2009р.		2010р.		2011р.	
	од.	%	од.	%	Од.	%
ВАТ «Червона Зірка»	1004	63,4	2363	84,4	4365	89,4
ТОВ ВП «Агро-Союз»	14	0,9	58	2,1	45	0,9
ВАТ «ТОДАК»	55	3,5	148	5,3	234	4,8
МСНВП «Клен»	66	4,2	116	4,1	161	3,3
інші	444	28,0	115	4,1	80	1,6
Всього	1583	100,0	2800	100,0	4885	100,0

На другому місці серед виробників посівної техніки знаходиться ВАТ «ТОДАК» з часткою у 4,8% від загального обсягу виробництва. Порівняно з 2009 р. компанія наростила виробничі потужності на 325% до 234 одиниць техніки. Значну кількість сівалок виробляє компанія МСНВП «Клен», асортимент продукції якої складає техніка для посіву овочів з невеликою шириною захвату. Компанія виробила у 2011 р. 161 одиницю техніки, охопивши таким чином 3,3% від загального внутрішнього виробництва.

На четвертому місці серед виробників сівалок знаходиться компанія ТОВ ВП «Агро-Союз». Вона спеціалізується на виробництві посівних комплексів, що дозволяють одночасно обробляти землю, вносити посівний матеріал та добрива. Обсяг виробництва їх у 2011 р. склав 45 одиниць, або 0,9% від загального вітчизняного виробництва. Також одними з виробників сівалок в Україні є компанія Інтерагротек та ПП НВК «Роста», обсяг виробництва техніки яких незначний.

Після 2008 р. виробництво вітчизняних зернозбиральних комбайнів значно скоротилось - на 82%. У 2010 р. спостерігаємо поступове відновлення обсягів виробництва такої техніки до 97 одиниць, тобто маємо збільшення на 73% (табл. 5).

Таблиця 5

**Виробництво зернозбиральних комбайнів у 2008-2010 рр.
у натуральному вираженні у розрізі виробників**

Виробники	2008 р.		2009 р.		2010 р.	
	од.	%	од.	%	од.	%
Павлоградський механічний завод	5	1,6	0	0	0	0
ТОВ «Донтехсервіс»	0	0	3	5,4	8	8,2
ТОВ «Донснаб»	0	0	0	0	4	4,1
«Херсонський машинобудівний завод»	280	90,6	21	37,5	55	56,7
Лозівський комбайновий завод	14	4,5	4	7,1	7	7,2
Інші	10	3,3	28	50,0	23	23,8
Всього	309	100	56	100	97	100

Основним виробником зернозбиральних комбайнів в Україні є компанія «Херсонський машинобудівний завод». Обсяг виробництва техніки даним підприємством значно скоротився у період з 2008 по 2010 р. на 80%. Якщо у 2008 р. завод виготовлював 280 одиниць комбайнів, то у 2010 р. - лише 55. При цьому зменшилась і частка заводу у загальній структурі вітчизняного виробництва з 90,6% у 2008 р. до 56,7% у 2010 р.

Решта підприємств виробляють незначну кількість зернозбиральних комбайнів. Так, у 2008 р. компанія ТОВ «Донтехсервіс» виробила 8 одиниць комбайнів, охопивши таким чином 8,2% вітчизняного виробництва. Лозівський комбайновий завод поступово відновлює обсяги виробництва комбайнів, які складають 7 одиниць у 2010 р., або 7,2% загального виробництва в Україні. ТОВ «Донснаб» у 2011 р. виготовив 4 зернозбиральних комбайни, обійнявши 4,1% внутрішнього виробництва.

Висновки. Таким чином, незважаючи на поступове відновлення вітчизняного виробництва сільськогосподарської техніки в Україні, обсяги виробництва ще далекі від до кризового рівня. Враховуючи постійне зростання потреби у сільськогосподарській техніці, одночасне вибуття застарілої техніки з експлуатації у більших розмірах, виникає потреба зростаючого вітчизняного виробництва техніки для АПК. Тому першочерговим завданням держави має бути значна підтримка сільськогосподарських виробників техніки, інвестування в галузь АПК та підтримка лізингових компаній, що надають техніку вітчизняного виробництва.

Виробництво, реалізація і сервіс - це невід'ємні складові функціонування в конкурентному середовищі провідних машинобудівних фірм світу [5, С. 79]. Відірваність у радянські часи машинобудування від сервісу не сприяла технічному прогресу, а спричиняла застій і катастрофічне технічне відставання вироблених машин від аналогічних зразків провідних фірм світу. Ми вчилися 74 роки за радянських часів і 15 років за незалежності. Пора засвоїти уроки ринкової економіки.

Другий крок, який треба зробити для забезпечення механізованих технологій, - формування районних МТС для виконання трудомістких механізованих робіт. В Україні налічується майже 5000 зернозбиральних комбайнів виробництва провідних європейських і американських фірм, що становить близько 8% загальної кількості, а збирають ними щось із 30% валового збору врожаю.

Ці міркування не догма, а лише пропозиції, які, на наш погляд, допоможуть зрушити проблему машинобудування й забезпечення механізованих технологій з точки її загального падіння. Ринкові відносини в сфері економіки потребують сучасного світогляду й нових підходів до виробництва сільськогосподарської продукції. В умовах ринку домінують два головних принципи: за показниками врожайності та якості технології повинні бути енергоощадні, а вироблена продукція – конкурентоспроможна.

Список використаних джерел:

1. Білоусько Я.К. Державна підтримка техніко-технологічного переоснащення аграрного виробництва/Я.К. Білоусько, В.Л. Товстопят. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 56 с.
2. Шебанін В.С. Державна технічна політика у контексті оновлення і розвитку матеріально-технічних засобів аграрного виробництва в Україні/ В.С. Шебанін// Економіка АПК. – 2004. - №1. – С.12-15.
3. Бурковський І.Д. Поліпшення технічного обслуговування аграрного сектору економіки/ І.Д. Бурковський// Економіка АПК. – 2005. - №9.- С.19-22
4. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі/ [Я.К. Білоусько, А.В. Бурилко, В.О. Галушко та ін.]; за ред. Я.К. Білоусько – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 216 с.
5. Добіжа Н.В. Відтворення матеріально-технічної бази – основа зростання сільськогосподарського виробництва / Н.В. Добіжа // Економіка АПК.-2008.-№ 4.- С.78-83.

Рецензент: д.е.н., професор Свиноус І.В.

УДК: 657

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

**Славкова О.П., к.е.н., доцент; Глушаченко А.І., ст. викладач
Сумський національний аграрний університет**

Розглянуто місце організації обліку в інформаційному забезпеченні підприємств, принципи організації бухгалтерського обліку, сутність та зміст облікової політики. Уточнено співвідношення облікової політики і організації бухгалтерського обліку. Облікова політика підприємства розглядається як об'єкт організації бухгалтерського обліку, а наказ про облікову політику підприємства – спосіб організації бухгалтерського обліку.

The place of accounting organizing in the information provision of enterprises, the principles of accounting organizing, the entity and the content of the accounting policy are considered in the article. The interrelation between accounting policy and accounting organizing is precised. The accounting policy of an enterprise is considered as the subject of accounting organizing, and the order of accounting policies is considered as the way of accounting organizing.